

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Новородовського Валерія Вікторовича «Аграрна наука у системі УАН-ВУАН-АН УСРР/УРСР (1918–1963 рр.)», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.07 – історія науки й техніки

Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок із науковими програмами

У всі часи є цінним знання, особливо якщо вони є обґрунтованими й історично правдивими. Тому, відтворення чи заповнення прогалін історії будь якої науки буде актуальним.

Актуальність підтверджена й тим, що робота виконана у межах загального напряму наукових досліджень Інституту історії аграрної науки, освіти та техніки Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН, є складовою частиною наукових тематик: «Розробити науково-організаційні та концептуальні основи становлення та розвитку сільськогосподарської дослідної справи в Україні: теоретико-методологічні, історико-наукознавчі, біографічні та джерелознавчі аспекти дослідження» (номер державної реєстрації 0114U001207); «Науково-організаційні та регулятивні засади інноваційної діяльності в системі аграрної науки: теоретико-методологічні, історико-наукознавчі, архівні, біобібліографічні аспекти дослідження» (номер державної реєстрації 0116U002102).

Тема дисертації є, безперечно, актуальною і важливою для сьогодення і з погляду вивчення історії природничих наук.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та їх достовірність

Дисертаційна робота виконана Валерієм Вікторовичем Новородовським є науковим дослідженням, в якому цілісно й комплексно розкрито у структурі УАН-ВУАН-АН УСРР/УРСР упродовж 1918-1963 років розвиток аграрної науки, всебічно та об'єктивно показано створення, напрями й особливості функціонування різних інституцій агробіологічного (природознавчого) профілю. Не дивлячись на великий масив подій та фактів, зміст дисертації є виваженим і логічно побудованим за своєю структурою, викладений науковим стилем.

Запропоновані автором в дисертації наукові положення, теоретичні висновки не підлягають сумніву й є достовірними та належним чином обґрунтованими, що у свою чергу підтверджується опрацюванням значної

кількості матеріалів. У першу чергу це законодавчі акти, нормативні акти, документи внутрішнього користування Академії наук та її установ. У роботі використано архівні матеріали Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Центрального державного архіву громадських об'єднань України, Архіву Президії Національної академії наук України, Інституту Архівознавства Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського НАНУ, Інституту Рукопису Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського НАНУ.

З аналізу рукопису, можна зазначити, що завдяки опрацюванню широкої джерельної бази, визначенню й розумінню методології дослідження автором успішно розв'язано поставлені задачі й досягнуто мету дослідження, яка полягала в здійсненні комплексного розкриття розвитку аграрної науки в системі УАН-ВУАН-АН УСРР/УРСР у 1918–1963 рр.

За результатами дослідження автором опубліковано 8 одноосібних наукових праць: 4 – входять до переліку наукових фахових видань затверджених МОН України, 1 – у науковому збірнику, включеному до міжнародної наукометричної бази; 3 – у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Отже, умови щодо опублікування результатів дослідження витримані.

Наукова новизна одержаних результатів та повнота їх викладу

Дисертаційна робота Новородовського Валерія Вікторовича відзначається науковою новизною зокрема тим, що робота в українській історіографії є першим дослідженням, у якому систематизовані відомості з розвитку аграрної науки у системі Академії, а також всебічно та об'єктивно розкрито особливості функціонування інституцій агробіологічного профілю у структурі УАН-ВУАН-АН УСРР/УРСР упродовж 1918-1963 рр.

У результаті проведеного дослідження Новородовським В. В. *вперше*: запропоновано періодизацію розвитку організаційних основ ведення сільськогосподарської науки в структурі УАН-ВУАН-АН УРСР упродовж 1918–1963 рр.; виявлено закономірності структурних змін агробіологічних інституцій у системі УАН-ВУАН упродовж 1918–1936 рр. та їхні взаємозв'язки з науковими підрозділами НКО та НКЗС УСРР; з'ясовано та висвітлено результати науково-дослідної діяльності відділів сільськогосподарських та біологічних наук АН УРСР у 1962–1963 рр.; здійснено комплексну оцінку наукових здобутків учених УАН-ВУАН-АН УСРР/УРСР в аграрній галузі; узагальнено ключові результати дослідної роботи та їх значення на сучасному етапі; проаналізовано та введено до наукового обігу низку архівних джерел, наукових праць учених, матеріалів

періодики 1918–1963 рр., які в джерелознавчому та історіографічному плані належним чином не були висвітлені.

Автором *поглиблено*: знання щодо передумов формування низки профільних інституцій у структурі Національної академії наук України; знання про розвиток сільськогосподарської науки у структурі АН УСРР/УРСР після її реорганізації та ліквідації ВУАСГН упродовж 1936–1941 рр.; знання щодо особливостей діяльності й основних наукових результатів відділу сільськогосподарських наук АН УРСР в 1962–1963 рр.. *Набув подальшого розвитку* напрям наукової роботи з дослідження історії аграрної науки на території України.

За матеріалами дисертаційного дослідження автором опубліковано 8 одноосібних наукових праць. Праці автора, опубліковані у наукових фахових виданнях та праці апробаційного характеру, присвячені окремим положенням і цілком відповідають змісту дисертації.

Оцінка змісту дисертаційної роботи, її завершеність

Дисертаційна робота складається зі вступу, 4 розділів, висновків, списку використаних джерел із 366 найменувань та 11 додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі «Історіографія, джерельна база та методологічні засади дослідження» виділено основні етапи розвитку наукової думки з окресленої проблеми, охарактеризовано джерельну базу та методологічні основи дослідження.

Розкрито особливості розвитку досліджень з історії аграрної науки у системі Академії наук. Проаналізовано низку документів і виділено їх групи. Це архівні джерела, періодичні та неперіодичні видання, опубліковані джерела, наукові праці вчених.

У другому розділі «Передумови формування концепції структурної побудови Української академії наук на етапі її організаційного становлення» розкрито основні причини та предтечі формування аграрної науки у системі Академії, а також розглянуто проекти створення мережі профільних наукових інституцій у структурі УАН, зокрема кафедри сільськогосподарської біології, прикладної ботаніки, сільськогосподарської економіки, географії, хімії, хімічної технології, Акліматизаційний і Ботанічний сади, Інститут експериментальної ботаніки, хімічна лабораторія, Геофізичний інститут. Проте через політичні та економічні чинники частину проектів не вдалося

реалізувати. Розкрито внесок вчених-природознавців, членів Українського наукового товариства (УНТ) в організацію галузевих інституцій у системі УАН. Розглянуто основні проекти профільних інституцій, розроблені Комісією з утворення УАН упродовж липня-листопада 1918 р.

У третьому розділі «Інституалізація академічних установ агробіологічного напрямку в структурі УАН-ВУАН (1918–1936 рр.)» відтворено історико-наукову картину організації дослідної роботи галузевими інституціями у системі УАН-ВУАН упродовж 1918–1936 рр., зокрема автор розкриває формування підрозділу прикладного природознавства у структурі фізико-математичного відділу в структурі УАН; висвітлено особливості реорганізації і розвитку природничих кафедр, комісії, секцій, садів ВУАН, мережу науково-дослідних кафедр у системі НКО УСРР, робота якої координувалася Академією та їх співпрацю з установами НКЗС УСРР; розкрито напрями науково-дослідної діяльності інститутів ВУАН та основні наукові досягнення учених УАН-ВУАН у сільськогосподарській галузі.

У четвертому розділі «Трансформація концептуальних засад побудови агробіологічних інституцій Академії наук УСРР/УРСР упродовж 1936–1963 рр.» викладено особливості науково-дослідної роботи профільних установ у структурі АН УСРР/УРСР вказаного періоду; розкрито тенденції розвитку аграрних досліджень науково-дослідними інститутами АН УСРР/УРСР після ліквідації ВУАСГН, у роки реорганізації Академії наук та Другої світової війни (1939–1945 рр.); Виокремлено особливості побудови сільськогосподарської дослідної справи у системі АН УСРР/УРСР після ліквідації галузевої академії у 1935 р. Зокрема, висвітлено основні завдання агробіологічних інституцій у системі АН УРСР в 1936–1941 рр.; акцентовано увагу на особливостях розвитку галузевих досліджень у відділі сільськогосподарських наук.

Отже, за змістом дисертації слід відмітити, що робота виконана на високому науково-методичному рівні. Чітко визначені мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження. Розділи дисертації логічно пов'язані між собою, що свідчить про глибокий комплексний підхід до розв'язання поставленої проблеми. Висновки до розділів чіткі та лаконічні, а загальні висновки достатньою мірою відображають зміст роботи.

*Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації,
зауваження та дискусійні положення*

Зміст автореферату відповідає основним положенням дисертації.

Дисертаційне дослідження Новородовського Валерія Вікторовича «Аграрна наука у системі УАН-ВУАН-АН УСРР/УРСР (1918–1963 рр.)» як і кожна наукова робота має зауваження та дискусійні питання.

1. На нашу думку при висвітленні методологічних засад дослідження є не доопрацювання, зокрема автор перераховує в авторефераті на с. 8 більше методів ніж розкриває їхнє значення для суто свого наукового дослідження в дисертації с. 51-53. Хотілось би почути яким чином автор використав статистичний метод, не зовсім обґрунтовано переконаним виглядає й логічний метод с.52.

Також вважаємо не коректним висловлювання у підрозділі 1.3 на с. 8 автореферату, зі слів автора: «Для більш об'єктивного висвітлення проблеми у процесі дослідження використовувалися загальнонаукові методи: ...». На нашу думку, дисертація й виконується, щоб об'єктивно відобразити історію предмету й об'єкту дослідження.

2. Вважаємо, що автор у висновках до першого розділу не відобразив передумови формування концепції структурної побудови Української академії наук.

3. У третьому розділі у загальних рисах висвітлено напрями наукової роботи різних інституцій і установ. Це зрозуміло, оскільки автору довелося зібрати й систематизувати найголовніше з величезного масиву інформації. Але, деякі здобутки вчених автор все ж таки розкриває більш повно. Тому, рекомендуємо дослідити чи проводилися дослідження з проблеми симбіотичної азотфіксації, оскільки питання підвищення врожайності рослин деякими інституціями передбачалися (с.153, с. 163, 171, 177, 189).

4. В анотації на с. 2 зі слів автора: «Дисертація присвячена дослідженню особливостей розвитку аграрної науки у системі УАН-ВУАН-АН УСРР/УРСР.», далі автор зазначає – «Автором проаналізовано історіографію проблеми становлення і розвитку сільськогосподарського напрямку науки у структурі Академії наук. Встановлено, що окремі аспекти розвитку аграрної науки у системі УАН-ВУАН-АН УСРР/УРСР упродовж 1918-1963 рр. малодосліджені.», далі – «Низка архівних матеріалів, використана у дисертації, стала підґрунтям для висвітлення основних проблем розвитку сільськогосподарської науки у системі УАН-ВУАН-АН УСРР/УРСР.». І так далі по тексту дисертації, так с. 39 у заключному абзаці до підрозділу 1.1. автор говорить: «Окремі періоди історії розвитку Національної академії наук України та аграрної дослідної справи потребують детального вивчення для того щоб сформувати цілісну картину розвитку сільськогосподарської науки у системі УАН-ВУАН-АН УСРР/УРСР у 1918–1963 рр.».

На нашу думку поняття «сільськогосподарська наука» і «аграрна наука» відрізняються за змістом. Все ж таки, чи правомірним є вживання цих термінів у вище зазначених висловах?

Інше. Автор в дисертації подає Інститут зоології та біології ВУАН на стор.155 і зустрічається навпаки Інститут біології і зоології АН УРСР на стор. 174, а на стор. 175 знову автор застосовує Інститут зоології і біології, на стор. 182 – Інститут біології та зоології (зообіології). То яку ж насправді він мав назву?

Відмічаємо неуважність автора й на с. 178 Інститут мікробіології та мікробіології ім. Д.К. Заболотного (2-й абзац). А у додатку Й на с. 267 ще інша назва. І бажано було б зазначити рік фото.

У тексті дисертації зустрічаються недосконалості в стилістичному викладенні матеріалі, так наприклад, на стор. 100 (положення 3 – мабуть вірно буде, що дослідна справа одержала ... розвиток ... у Сільськогосподарському вченому комітеті...). Недоречним у висновку є вираз «та ін.», на нашу думку має бути повне перерахування галузей.

5. Не дивлячись, що автор зумів виокремити потрібний фактичний матеріал, який розкриває розвиток сільськогосподарської, зокрема аграрної науки через призму діяльності наукових інституцій в системі УАН-ВУАН, читати й сприймати інформацію важко. Особливо це стосується 3-го розділу. Можливо полегшило б сприйняття, як би автор зробив схеми по тексті дисертації щодо інституцій які він згадує. Додатки Д, Е, нажаль, неякісні й не передають більшої частини моментів формування, реорганізації, розформування згаданих інституцій.

Але, незважаючи на вищенаведені зауваження й побажання, які не знижують загальної позитивної оцінки представленої роботи і носять, в основному, рекомендаційний характер, наукова новизна та практичне значення даного дисертаційного дослідження залишаються важливими і цілком не зменшуються.

Загальний висновок про дисертацію, її відповідність вимогам

Дисертація Новородовського Валерія Вікторовича «Аграрна наука у системі УАН-ВУАН-АН УСРР/УРСР (1918–1963 рр.)» є цілісною, оригінальною і завершеною науковою працею. Одержані в роботі науково обґрунтовані теоретичні положення й висновки в сукупності забезпечують вирішення наукового завдання – розкриття розвитку аграрної науки у системі УАН-ВУАН-АН УСРР/УРСР упродовж 1918–1963 рр.

Виклад матеріалу в дисертації послідовний і логічний. Висновки науково обґрунтовані.

За змістовим наповненням, структурою, актуальністю, новизною, практичним значенням дисертація «Аграрна наука у системі УАН-ВУАН-АН УСРР/УРСР (1918–1963 рр.)» відповідає паспорту спеціальності та вимогам пп. 9, 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., а її автор Новородовський Валерій Вікторович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.07 – історія науки й техніки.

Офіційний опонент

доцент кафедри біології та методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Григорія Сковороди»,
кандидат історичних наук, доцент

Глоба
Підпис: О.Ф. Глоба
Зв'язує:
Нач. В. *Олександрів М. Олександрів*